

Pretului

pentru Sibiu pe 1 an întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe an; — trimisu cu post'a în lăintrulu monarhiei pe 1 an întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străintate pe 1 an 10 fl. s'eu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s'eu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu și literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie s'eu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a și a trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face în modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ în Sibiu.

Nr. 55.

— Sibiu, Mercuri 9/21 Iuliu. —

1880.

Limb'a germana luata la góna în Ungari'a și Transilvani'a.

„Credindu că au terminatu cu romanii și cu limb'a lor, s'au apucatu acuma și de sasi, de prea iubitiții fi ai Vienei.“ Asia audi pe unii romani reflectandu dela unu tîmpu încóce.

N'au terminatu nimeni nici cu romanii și cu limb'a lor, că n'au potutu și nu voru potea în veci, dara nici de sasi nu s'au apucatu de acuma; numai cătu o parte din sasi, uitandu cu totulu de regulele traditionali ale strabunilor, de a fi prudenti și prevedietori, s'au insielatu cumplitu, precum în a. 1848, asia și în a. 1866, până candu unii abia acum au inceputu a'și deschide ochii mai bine.

Se nu créda nimeni, că noi acesti dela „Observatoriulu“ ne amu bucurá cumva la vederea acestei góna, acestei persecutiuni furióse, pornita asupra limbei germane. Noi suntemu amici și aparatori declarati și decisii ai liberei concurentie pe tóte terenele, în tóte sferile activitatiei omenesci, prin urmare amici ai liberei concurentie și în cultivarea și folosirea limbiloru nationali, cu singur'a conditiune, că armele de lupta se fia preste totu perfectu egali, éra întru împlinirea acestei conditiuni, care este unica drépta, nu vedemu nici-o dificultate mare. Pe lângă liber'a concurentia, între conditiuni egali, noi nu ne tememu de predominarea nici unei limbi și a nici-unei nationalitati, cu care venim în contactu pe acelasu teritoriu. Totu respectulu productelor esite în limb'a germana, ci natiunea romana nu se teme nici de concurenti'a acesteia, repetim, în lupta nobile, portata cu arme egali, între conditiuni egali.

Acestea premisse, ne interessáia fórté, că se aflamu, cum s'a escatu asaltulu furiosu din partea magiara în contra limbei și nationalitatiei germane, în cătu loviturile fanaticiloru au inceputu a se îndreptá tocma și asupra armatei. Celoru carii n'au urmaritu cestiunea dela inceputu, li se pare că acésta góna turbata s'ar fi escatu numai asia, din chiaru-seninu. Se insiéla reu toti căti sunt de opiniunea acésta, și se insiéla din cauza, că nu cunoscu istoriculu cestiunei dela inceputu.

Nu vomu merge prea departe înapoi, că se nu ne perdemu în labirintulu suferintelor nostre și ale altora.

Imperatul Josifu II, indemnatu, nu de vreunu fanaticismu nationale nemtiescu, de care densulu nu a suferitu nici-odata, ci de alte interese superiori ale statului, memorate și de noi în anul trecut, decisese că domnitoriu absolutu, din plenitudinea potestatiei sale, că delaturandu limb'a latina din legislatiune și administratiune, se'i substitue o limba dintre cele vii, vorbita mai multu în monarchi'a sa și totuodata mai avuta în producte scientifice și literarie. Ce e dreptu, înainte cu 100 de ani acea limba potea se fia numai cea germana, de și acesteia inca'i lipsia multe calitati eminente, ale limbei latine, precum și ale celei franceze și italiene; dara acesteia doue limbi moderne erau prea puțin cunoscute în monarchia, éra dialectele slave și limb'a magiara erau pe atunci nespuse de sarace, necultivate și multu mai puțin cunoscute.

Inercarea lui Josifu II întiepa și desteptá din letargia pe mai multi literati magiari și alaturu cu ei pre cătiva magnati. Se începú o reactiune atátu de turbata contra germanismului, în cătu dupa mórtea lui Josifu intemplata la 1790 și până la venirea frate-seu Leopoldu II din Itali'a spre a luá corónale toturor tieriloru, ungurii facura că pruncii cei artiagosii, sau daca mai voiti, că turcii și că tatarii: ei nu numai detera flacariloru mii de volume, din acte publice, rezultatele triangularei, ale conscriptiuniloru din tóta Ungari'a și Transilvani'a, ci aflandu-se în ratacit'a parere, că fraculu frantiosescu ar fi vestmentu nemtiescu, luara la góna pe toti căti portau fracuri, taindu

códele fracului pe strade, unde apucau pe cineva și silindu'lu se'lu prefaca în „spentieru“, „rekel“ (Röckel!), „zabunu“ scurtu ungurescu. Reactiune plastica, dara fórté brutala.

Dela 1791 s'a nascutu apoi și s'a nutritu ide'a magiarismului, care inse nu mai este simplu germanismu Josefínu tradusu în magiarsesce, ci elu tinde neinctatu la esterminarea toturor limbiloru materne și nationali, éra legea nationalitatiloru este facuta pentru ochii Europei, frundia de finicu.

Cu tóte acestea, dela dualismu încóce limb'a germana a fostu multu mai crutiata decâtu tóte celelalte. Erau inse ratiuni fórté grave, pentru care trebeau se o crutie, éra acésta inpregiurare amagi pe o multime mare de germani; altii din contra, petrundeau fórté bine planulu, dara se jocau cu magiarii până în momentele de față de-a mîti'a sau bab'a órba. Curgea o lupta surda, se audia numai cevasi că unu mugetu departatu și se vedea câte o flacara mica ici-colea, precum se vede în capu de nópte flacar'a unoru puscaturi. În anii de antai ai dualismului ti se pareá, că și cum limbei germane iar remanea o rola considerabila alaturea cu cea magiara; multime de formularie și rubrice în tóte ramurile administratiunii erau tiparite în ambele limbi; advocatii germanosasi lucrau pe la tribunale nemtiesce, universitatea sasésca, inca totu mai functioná cá corpu politicu. Dintr'odata cătiva presiedenti de ai tribunaleloru reg. oprira pe advocati, că se nu cutedia a mai apará vreo cauza nici în scrisu și nici prin graiulu viu în alta limba, decâtu numai în limb'a magiara. Cu acea ocaziune vreo 24 de advocati din Brasiovu au fostu între cei de antai în tíera, cari isi castigara dreptu la immortalitate, nu prin supunerea la vointi'a presiedentelui Maly (arménu, de origine din Temisiór'a), ci mai virtosu prin órb'a supunere la porunc'a advocatului Künle dela S. Szt. György alesu prin ei insii de presiedinte alu camerei lor, pentru-cá elu apoi în semnu de multiamita se le scótiá limb'a din gura. Aceeasi incercare a succesu în Seghisiór'a, în Alb'a-Jul'i'a și pe airea, afara de Sibiu.

Se impuçinara successive și formulariele nemtiesci; universitatea sasésca cá corpu politicu fu desfiintata și lasata din ea numai unu simulacru, unu birou economicu. Tractarea invetiamentului elementariu și alte incercari violente de magiarizare sunt multu mai próspete și mai bine cunoscute, decâtu se avemu vreo lipsa de a le repeti la loculu acesta. Un'a dintre cele mai mari griji ale magiarismului éra din partea teatrelor germane, de care sunt multe în Ungari'a. Cu scopu de a le nimici, se votara mereu subventiuni grase pentru teatrele unguresci din B.-Pest'a și Clusiu; cetatile Aradu și Temisiór'a fusera cumpatate asia, că se'si aléga consilie municipali magiaróne, care apoi au decisu nu numai, că teatrele nemtiesci se fia transformate în magiare, dara se edifice teatre noue în pretiu dela 3 până 800 mii florini; altoru cetati li s'au inpusu totu asemenea greutati nesupportabili în favórea teatrului magiaru. În acelasu tîmpu se formara multime de societati teatrale, unele stabili, cele mai multe ambulante, a caroru missiune nationale este a cutierá tíer'a intréga, a strabate mai virtosu în orasie și cetati germane și amestecate cu slavi, cu romani, a exercitá diverse presiuni, cá locuitorii se frequente barbatesce teatrulu ungurescu. Se prea întielege, că press'a magiara le sare preste totu în ajutoriu cu devotamentulu celu mai mare.

În restimpu de vreo 3—4 ani ti se pareá, că tóte acelea mesuri energióse voru avea rezultatele dorite asia de ferbinte; dara s'au insielatu amaru. Teatrulu celu mare din Aradu isi dete preste capu, cadíu, din cauza că germanii și evreei n'au mersu la teatru magiaru, și la atáta totu n'au ajunsu, că se'i conduca cu gendarmi. Teatrulu celu nou din Temisiór'a au arsu mai deunadi. Teatrulu

magiaru din Bud'a a cadíutu asia de reu, cătu într'o di din septeman'a trecuta, au fostu numai optu persóne la representatiune, care apoi firesce că nici nu s'a datu. Scandalulu europénu provocatu asta-primavéra prin inchiderea teatrului nemtiescu din B.-Pest'a sub unele preteste, în realitate inse de fric'a concurentiei, este cunoscutu la toti. Teatrulu din Clusiu nu scapa de un'a și dá în alte diece calamitati și scandale, care se potu citi pe largu în brosiur'a fostului directoru Molnár și în diariile din locu. Câteva societati ambulante stau se móra de fóme. Într'aceea vine ministeriulu chiaru acuma, și opresce pe directorulu Dorn se nu mai dea representatiuni nemtiesci cu societatea sa în Sibiu și în Brasiovu; pentru aceea inse societatile unguresci totu nu se potu tinea nici în Brasiovu, nici aici.

Lectorii nostrii vediura din altu Nr., că limb'a germana se propune în gimnasiele și liceele unguresci cá studiu obligatu, câte 19 óre pe septemana. Acum calvinii decidu scóterea acestei limbi din scóle, sub cuventu că invetiarea ei ar fi în gradulu supremu periculósa pentru limb'a și nationalitatea magiara. Se pare în adeveru, că bate unu ventu rece dela Berlin, că-ci pre cătu tîmpu pr. Bismark a fostu amicu alu dualismului și au avutu sub a sa protectiune manifesta pe natiunea magiara, nici chiaru professorii calvinesci nu ar fi cutediatu se se revólte în acestu modu asupra limbei germane. Ce e dreptu, consiliariulu de sectiune Carolu Szász și faimosulu Hunfalvi (Hundsorfer) întimpinara în termini asprii pretensiunea calviniloru, carii ceru cá limb'a germana se fia scósa din tóte scólele, adeca și din ale statului. Szász le spune curatu, că $\frac{5}{6}$ (cinci din siese) parti ale productelor scientifice și literarie magiare sunt inprumutate dela germani, precum și că chiaru natur'a dualismului lor politicu cere cá conditiune absoluta; invetiarea limbei germane etc. Argumente de acesteia inse au fostu oleu turnatu în flacari.

Magiarii cu ur'a loru asupra germaniloru se arata fórté ingrati. De nu erá patriarchulu Romei și clerulu Germaniei, că se strabata în Panoni'a cu doctrinele și cu civilisatiunea christiana, acestu elementu asiaticu ar fi trebuitu se dispara de multu de pre teritoriulu Europei, fara a lasa alte urme, decâtu pe care le-au lasatu gotii, hunii, avarii s. a. Chiaru astadi, se ne imaginamu, că nu mai existe nici o cetate germana și nici-unu germanu în tóta Ungari'a, se mai presupunemu, că nici armat'a austriaca nu protege pe unguri cu mana tare, — atunci lunei i s'ar infaciosia unu spectacolu din cele mai selbetece și totu-odata teribili: desolatiune generale, anarchia în permanentia. Alte popóra, nu magiarii au suferitu rele dela germani.

Revista politica.

Sibiu, 20 Iuliu st. n. 1880.

Sessiunea dietelor provinciale s'au terminatu, fara cá în decursulu ei se se fi intemplatu vre-unu incidentu mai remarcabilu, ceea ce în urm'a prea puțin insemnatelor și numeróselor agende ale administratiunii interne provinciale, la care au fostu redusa, pentru cá se nu dicemu degradata, activitatea și chiamarea odinióra atátu de inportanta a dietelor provinciale, prin gubernale nemtilor centralisti ce s'au succesu dela 1867 încóce. Astadi pe-terenulu politice interne din Austri'a domnesce o linise profunda și s'au facutu o pauza corespundétore asia numitului „saison mort.“

Ceea ce se discuta cu óresi-care interessu mai viu în press'a din Vien'a, este proiectat'a caletoria a M. Sale imperatului la Galiti'a și Bucovin'a. Acea caletoria, ce va avea locu pe la inceputulu lunei viitóre, de și foile gubernamentale se încerca a negá și a contradice, totusi nu va fi lipsita de unu caracteru eminentu politicu, în tocmai pre-

cum fu și acela alu caletoriei imperiale întreprinse nu de multu în Boemi'a și Moravi'a. Prin aceste caletorii, comitele Taaffe urmăresce scopulu învederatu de a dá monarchului ocaziune a se înfărmă la fati'a locului despre adeverat'a stare a lucrurilor, și totuodată de a se folosí de presentia imperatului, pentru de a apropiá și deca se póte, a înpacá contrastele ce domnescu între diferitele partide politice și cu deosebire între partid'a nationala autonomista-federalistica și între grupurile de partida ale nemtiloru centralisti-esclusivisti.

Pentru cá se paralisiedie efectele salutare ale politice de conciliare inaugurata prin denumirea cabinetului Taaffe, partid'a nemtiloru centralisti și cu preferintia clic'a politica comandata de d. Herbst et consortes, inscenara o serbatóre de caracteru curatu nationala nemtiésca, sub firm'a unei serbari a tirailorilor austriaci, la care invitara și pe tirailorii din strainetate. Adeveratulu scopu alu aceste serbatori, desbracata de tóte formalitatile sale esterióre, în fondu nu este altulu, decâtu a dá ocaziune siovinistiloru și rabulistiloru capi ai nemtiloru intransigenti de-a își pune érași în relief descoloratulu și innacritulu loru patriotismu și a face parade oratorice cu frase înfloritate, despre misiunea civilizatóre a elementului germanu în Austri'a, despre legitimitatea suprematiei politice a aceluasi elementu teutonicu din marele imperiu germanu, unitu sub sceptrulu imperialu alu dinastiei Hohenzollern-Brandenburg. Dara tóte acele declamatiuni frumóse și sunatóre nu voru fi în stare a'i rehabilitá înainte a celorlalte nationalitati conlocuítóre și nici a le repará și reinprospetá creditulu loru politicu, de care au abusat în modulu celu mai neconscientiosu în totu decursulu domniei loru escluse și terorizatóre.

Cá acésta este adeverat'a tendintia a acelei serbatori a tirailorilor austriaci, și cá acésta tendintia au fostu prea bine întielésa de cátra nationalitatile austriace negermane, o probédia absentarea, potemu dice demonstrativa dela acea serbatóre, a tirailorilor și a reuniunilor de tirailori de alta nationalitate.

Comediile politice sunt cu totulu discreditate, până chiaru și în Austri'a, care până mai eri alaltari érá scen'a cea mai inpoporata de comediani politici, cari aflau mai totudeauna unu publicu naivu și multiamitoriu, chiaru și candu elu érá insielatu în asteptarile sale cele mai moderate.

Grandiósa și stralucita au fostu serbatórea nationala republicana, pe care o au gustatu Parisulu și împreuna cu elu intrég'a Francia, în diu'a de 14 Juliu, care este diu'a aniversara a luarei cu asaltu a Bastillei de cátra resculatii revoluțiunei franceze celei mari. Diariile franceze și straine sunt pline de lauda pentru gustulu, tactulu și esemplar'a ordine, în care au decursu acea serbatóre nationala a Republicei franceze. Se accentuédia fórté multu marea disciplina și liniscea cu care s'au portatu poporatiunea Parisului, care avea cauza a fi entusiasmata pentru amnesti'a generala și neconditio-nata a tuturor celoru compromisi, închisi séu esilati pentru partea activa și rolulu ce l'au jucatu în decursulu turburariloru comunistice intemperate în anii 1870/71. Cei fricosi și inamicii Republicei franceze se temeau și se asteptau, cá cei amnestiati se provóce din nou turburari cu ocaziunea serbatórei nationale. Temerile și asteptarile loru s'au aratatu a fi nefundate, de órece totu decursulu serbarei, alu carei momentu culminatoriu au fostu inpartirea nouelor stindarde republicane întregei armate franceze, au probatu, cá guvernulu republicanu asia, precum este elu astadi practisatu și organizatu în Franci'a, departe de a fi nepoporaru și turbulentu, din contra, este iubit și posedu în și prin sine tóte garantiile și elementele ordinei și ale pazei. Ce s'ar întimplá óre în Berlin séu în St.-Petersburg, deca cu ocaziunea vre-unei serbatori nationale s'ar amnestiá toti socialistii și toti nihilistii? Ar decurge lucrurile óre totu asia de netedu, precum au decursu în memorabil'a di de 14 Julie în Paris? Ne indoimu.

În fine în 15 Juliu not'a colectiva a mariloru poteri, ce au participatu la conferintia din Berlin, au fostu inmanuata în aceeași di și guvernulu turcescu și celui grecescu. Răspunsulu guvernulu turcescu inca nu este cunoscutu și este probabilu, cá va mai trece cátuva timpu până se va publicá. Din contra guvernulu grecescu, imediatu dupa primirea notei colective și-au și datu răspunsulu declarandu: cá primese și se supune neconditionatu tuturor decisiuniloru aduse în conferintia din Berlin.

Caracteristica și fórt semnificativa pentru situatiunea politica orientala este și urmatórea scire fórté inportanta, pe care o aduse diariulu bucurescénu „L'Independance Roumaine,” cu care închieiamu revist'a noastră de astadi. Numitulu diariu dice: „O mare misicare militara va avea locu în tóta tíer'a în Augustu și Septembrie. Armata teritoriala va fi concentrata pe regimentu în resiedintiele de districte. În acelasu timpu, doue corpuri de armata permanenta se voru întruni în doue tabere, dintre care un'a se va asiediá pe riulu Jalomiti'a, la Tiganesci, éra cealalta în Moldov'a pe Siretu, într'unu locu ce se crede, cá nu s'au ficsatu inca.”

„Taber'a dela Tiganesci va coprinde 14 batalióne de infanteria de linia, regimentele de dorobanti (armata teritoriala) ale districteloru învecinate, 12 escadróne de cavaleria, artileria corespundietóre, trenulu, serviciulu sanitaru, intendentia etc. — Taber'a din Moldov'a va coprinde aceleasi arme, dara efectivulu seu va fi ceva mai slabu.”

Comentariu la acésta scire ni-lu potemu face și noi și ni-lu voru dá și viitórele evenimente, ce vedemu și simtimu cá se prepara din nou în spre Orientu, asupra caruia este concentrata érași atentiunea lumii întregi, cá și asupra unui vulcanu, ce este în ajunulu unei mari eruptiuni.

Not'a colectiva a poteriloru.

Éta, dupa „Neues Wiener Tagblatt,” testulu Notei colective pe care poterile au adressat'o Portii și Greciei în urm'a conferintii dela Berlin:

„De vreme ce congressulu dela Berlin, în alu 13-lea protocolu alu seu, a desemnatu punctele principale ale traseului ce a crediutu de trebuintia se traga între Turci'a și Greci'a, poterile au cautatu mai antaiu o solutiune în negoiarile directe, care avura locu între ambele state pe acésta basa. În urm'a a doue conferintie, tinute un'a la Preves'a și alt'a la Constantinopole, commissarii turci și greci, dupa lungi desbateri, n'au ajunsu de cátu la aceea de a constatá diverginti'a loru de pareri. În fati'a acestoru încercari nefructuóse, poterile alese spre acésta de tractatulu dela Berlin, și-au propusu mijlocirea loru.

Daca acésta mijlocire va fi eficace, ea va trebui se fia exercitata în tóta întinderea ei, și cabinetele, cunoscéndu dispositiunile reciproce ale celoru doue state interessate, au prescrisu reprezentiloru loru întruniti în conferintia la Berlin cá, în acordu cu datele generale ale protocolului alu 13-lea, se stabilésca o linie, care se ridice între Turci'a și Greci'a o buna și solida frontaria defensiva.

Plenipotentiarii, în urm'a unei discussiuni fórté amenuntite și afara de acésta lamuriti prin raporturile commissariloru tehnici delegati de guvernele loru, au stabilitu în unanimitate, conformu cu mandatulu loru, lini'a de frontarii aci coprinse și au espus'o în urmatoriulu actu, care resuma și închieie desbaterile loru:

De vreme ce negoiarile începute între Turci'a și Greci'a, pentru rectificarea frontariiloru loru, n'au condusu la nici unu resultatu, subsemnatii reprezentanti ai poteriloru care, prin prevederea actelor de la 13 Julie 1878, sunt chiamate a exercitá mijlocirea între ambele state, s'au întrunitu într'o conferintia la Berlin. Conformu dar cu instructiunile date de guvernele loru și dupa mature desbateri, inspirandu-se totu-deodata dela spiritulu și liter'a protocolului alu 13, au admisu în unanimitate urmatoriulu traseu:

„Frontari'a va urmá talvegulu Calamei, dela gur'a acestui riu din marea Jonica până la isvorulu seu în vecinatate cu Han-Kalibaki, apoi crestele muntiloru, care formédia lini'a despartitóre între bazinele rîuriloru.

„Si adeca spre nordu de Voju's'a, va urmá Haliaemonului și Mauronerixului, împreuna cu toti confluentii sei, și spre sudu Calamas, Arta, Aspropotamos, Salambras și confluentii sei. Acésta linia se termina lângá Olympu, a carui cóma o urmédia până la extremitatile sale dela ostu, lângá marea Egea.

„Acésta linia lasa spre sudu loculu Janin'a și pe toti afluentii sei, precum și orasiulu Metzovo, care cadu tóte pe partea Greciei.”

Guvernele Germaniei, Austro-Ungariei, Marei Britaniei, Italiei și Rusiei invita prin urmăre pe guvernulu Maj. Sale imperatulu otomaniloru și pe acela alu Maj. Sale regale greciloru se accepte lini'a espusa în documentulu de mai susu și pe care poterile mijlocitóre întrunitu în conferintia au recunoscut'o în unanimitate cá corespundendu spiritului

și literei tractatului dela Berlin și protocolului trei-spre-diece alu congressului.

Discurse parlamentare tinute în cestiunea agraria transilvana.

(Urmare.)

Nicolau Strevoiu: Onorata Casa! §. 3 din proiectulu de lege ce se afla în desbatere, enumera acele actiuni, cari vinu a fi pertractate dupa procedur'a ce o urmédia acestu proiectu.

Din aceste actiuni, actiunea prevediuta sub p. d) alu §-lui 3 o tinu nu numai superflua, dar chiaru și stricatiósa și periculósa.

Acésta actiune care are de scopu a delaturá acele folosintie urbariale, de lemnaritu, pasiunitu și trestisiu, pe cari fostii urbarialisti le-au folositu până acum fara nici unu dreptu, este de prisosu din acea cauza, fiindu cá acestu scopu, acésta cestiune, se póte resolví fórté bine prin actiunea prevediuta sub p. c) din §. 3 adeca prin actiunea de segregare a paduriloru, pasiuniloru și a trestisieloru.

Se întielege de sine, cá segregarea de paduri, pasiuni și trestisiuri în sensulu legiloru urbariale se admite numai în acelu casu, daca se constatá, cá fostii urbarialisti au exercitatu asupra obiectelor din cestiune unu dreptu justificatu prin lege; prin urmăre, îndata ce în decursulu procedurii s'ar constatá, cá respectivii urbarialisti au folositu numitele servituti fara nici unu dreptu, segregatiunei nu i se va dá locu și prin resolvirea cestiunei de segregare servitutile neindreptatite ipso facto se voru delaturá, fara cá se mai fia necesaria actiunea prevediuta în §. 3 lit. d).

Dar acésta actiune este și stricatiósa, ba chiaru periculósa, antaiu pentru-cá înmultiesce processel' urbariale și este de temutu cá speșele cele multe procesuale voru ruiná poporulu, care și asia este cam seracu, alu doilea fiindu-cá acea actiune póte dá ocaziune la multe abuzuri.

Dupa cum am aretatu mai susu, actiunea pentru delaturarea folosintiloru și servitutiloru neindreptatite este cestiune prealabila a cestiunei de segregare, prin urmăre sentintia adusa asupra actiunei prevediute în p. d) §. 3 va face la totu casulu prejudiciu asupra sentintiei ce se va aduce asupra actiunei prevediute în p. c) §. 3 adeca asupra sentintiei de segregare.

Sub asemenea împregiurari este de temutu, cá unii dintre proprietarii mari séu fostii domni proprietari prin processe de categori'a prevediuta în §. 3 alinea d) voru scóte pe fostii urbarialisti din folosintia de paduri, pasiunitu și trestisiu, exercitata în liniscea până aci, și astfelu în detrimentulu fostiloru iobagi voru prejudecá sentintieloru de segregatiune. Sunt inse de parere, cá și interesele de statu reclama, cá poporulu tieranu se fia aparatu în contra ori-carei scurtari neindreptatite, de óre-ce asia credu, cá nu jace în interessulu nici unui statu, de a avea o clasa de tierani ruinati și necapabili, de a suportá greutatile statului.

Deci fiindu-cá actiunea prevediuta în §. 3 p. d) pe de o parte este de prisosu, éra pe de alta parte póte deveni periculósa, propunu stergerea acestui aliniatu.

Ugron Gábor: Onorata Casa! Sunt unele servituti, cari emanandu din natur'a referintiloru urbariale s'au sustinutu și dupa regulare, d. e. cá fostii iobagi au dreptu de pasiunatu în padurea fostului proprietariu și usédia acestu dreptu din vechime; ér' în acele parti ale Transilvaniei, unde lipsesce cu totulu posesiunea urbariala, cu dreptulu de lemnaritu, de pasiunatu și de trestieritu alu singuraticiloru sunt insarcinate averi individuale. Sunt casuri, cá padurea e inserisa în cartea fundaara pe numele comunei și dreptulu de lemnaritu este alu ei, dreptulu de pasiunatu inse este alu altei comune. Întrebu acum: óre corespunde o astfelu de posesiune conditiuniloru economiei rationale, unde exista doue usu-fructuri separate astfelu, în cátu realizarea unuia eschide realizarea celuilaltu? D. e. daca dreptulu de pasiunatu nu e alu proprietariulu padurei, usufructuariulu aceleia se va nesú totudeauna cá padurea se nu póta cresce, spre a o potea folosí dreptu pasiune, din contra proprietariulu padurei se va nesú cá se póta taiá lemne cátu mai multe și padurea éra se crésca. Asemenea casuri sunt fórté multe în Transilvani'a și dupa parerea mea ar trebui regulate astfelu, cá se se pretuiésca valórea servitutilu, apoi valórea proprietatii insarcinate cu servitutilu și teritoriulu se se inparta dupa proportiunea acelei valori între partile interessate, cá astfelu se se curme comuniunea.

Spre acestu scopu facu propunerea urmatóre:

În loculu punctului e) se se puna punctulu urmatoriu, éra pct. e) se devina f).

„e) Proportionarea valórei servitutiloru de lemnaritu, ghinderitu, pasiunitu și trestieritu, usate cu dreptulu sub titlu urbarialu séu neurbarialu, cu valórea posesiunei insarcinate cu acestea, apoi inpartirea posesiunei pe acésta basa și curmarea servitutilu.”

Bokross Elek referentulu: Onorata Casa! D-lu Strevoiu crede cá eliminarea punctului d) ar fi de lipsa, pentru-cá coprinde o dispositiune superflua, care eventualu póte dá ocaziune la multe processe. Eu nu sunt de acésta parere. În casulu usufructuriloru exercitate sub titulu urbarialu, daca acele usufructuri au fostu indreptatite, are locu segregarea, în casu contrariu curmarea usufructului. Deci actiunea se póte urdi sub doue titluri, dupa cum sunt și usufructurile indreptatite séu neindreptatite: séu sub titulu de segregare în casulu, candu se recunóșce indreptatirea usufructului, séu sub titulu de curmare a usufructului, daca actorulu afla usufructulu de nedreptu; pentru-cá trebuie se concedemu actorului se'si aléga dupa convingerea sa petitulu celu adevératu.

Din'acésta nu se póte nasce absolutu nici unu

reu, pentru-că într'adeveru atât legile din 1871 cât și intențiunea de acum sunt menite a regulă comuniunea pe ori-ce teritoriu, unde exista usufructu comunu. Ori se intenția actiunea sub unu titlu, ori sub altu, judecatori'a și în cadrul proiectului de fatia are dreptul se judece după dovedile procurate în faptă. Deci dacă proprietariul începe actiunea pentru curmarea usufructului, judecatori'a pôte ordonă segregarea, dar este imposibilu că legea se îndrumedie pe cineva a presentă o actiune contraria cu cea mai buna a sa sciintia și convicțiune.

Ve rogu deci se sustineti punctulu d).

Nu me potu învoi nici cu propunerea amicului meu Ugron. Servitutele urbariale după nomenclatur'a legală de până acum nu obvinu sub acestu nume, ci că usufructuri urbariale și pentru casurile acestor'a segregarea urbarială este normată. Sub titlulu dreptului privatu asemenea servitutei existente, cum le-a numitu densulu, adică, servitutele de lemăritu, trestieritu și pasiunitu, sunt coprinse sub notiunea proporționarii și anumitu nu în legea urbarială, ci în artic. de lege LV: 1871, care nu privește referențiu urbariale, ci usufructulu comunu ce exista în cetățile și în comunele libere ale Transilvaniei. Deci servitutele numite de densulu, de și nu sunt basate pe titlu urbarialu, statorescu în totu casulu acea specie de proprietate comună, pe care s'a basatu titlu proporționarii. De altumintrea modificatiunea are și o parte, care o face nu numai superflua, ci și neacceptabilă, pentru-că nu încapă în cadrul acestui proiectu de lege.

Acăsta parte a modificatiunii este aceea, că propune estimarea valôrei servitutilor în bani gat'a în proporțiune cu valôrea în bani gat'a a substantii lucrului. Acăsta este stabilirea unei chieii de proporțiune nouă, care că dispozițiune materială nu încapă în cadrul acestui proiectu de lege, de alta parte înse ea este dejă pe deplinu rezolvită în §§. 2, 3 și 4 ai legii de proporționare art. LV: 1871. Deci nu potu se primescu propunerea de adaosu a d-lui Ugron. Fatia cu d-lu deputatu Strevoiu ceru că punctulu d) se se primăca nealteratu. (Aprobari în drépt'a.)

Parteniu Cosm'a: Onorata Casa! Audii dela d-lu referentulu o teorie de dreptu care trebuie se marțurisescu că până în acestu momentu nu o am cunoscutu.

Nici eu nu află a fi la loculul seu acelu punctu pe care voiesce d-lu Strevoiu se'lu scôtiă din proiectu, pentru-că nu pricepu cum se se pôta dovedi negatiunea; este lucru absurdu că eu se dovedescu un ce, ce nu exista, și mai cu sêma în processele urbariale, unde usulu este prob'a principală, unde „praesumptio juris“ totudeauna este pe lângă celu ce e în posesiune.

Acăsta ar fi „actio negatoria.“ (Referentulu: Da!)

Am cercatu în estins'a motivare ce ne stă înainte, că se află caus'a pentru care se cere întroducerea acestui punctu nou, dar raportulu comisiunii nu conține nici unu cuvântu despre acăsta; înse nici după esplicările ce le audii acum nu sum mai luminatu de câtu înainte de aceea, și 'mi-e tōma că aici jace ceva ascunsu, și sub acestu titlu se voru urdi altfelu de processe de câtu cele ce ni se punu în vedere, processe ce nu le potemu prevedea, cari, celu puçinu o parte a lor, potu deveni fôrte daunatōrie pentru partide.

A disu d-lu referentulu că acăsta dispozițiune este propriamente identică cu cea din punctulu c) că-ci totu una este, dacă fostulu proprietariu va intență actiune pozitivă pentru inpartirea pasiunii și padurei între sine și între fostii sei iobagi, ori negativă, că, de ôrece dreptulu fostiloru iobagi nu se basedia pe titlu urbarialu se se eschida dela folosirea acelor'a, — dreptulu proprietariulu nu'lu poti restringe.

Dacă este totu una, apoi punctulu atacatu într'adeveru este de totu superflu, că-ci intențarea actiunii pentru segregare este inpusa fostulu proprietariu prin lege, aceea dară la tōta întemplantarea trebuie se o urdișca, în processele de segregare se va desbata cestiunea usufructului din tōte punctele de vedere, și dacă acela se basedia pe titlu urbarialu voru capetă și fostii iobagi partea ce li compete, din contra voru fi respinsi.

Repetu, după esplicările audite, me temu, că scopulu acestui punctu nu este acela ce ni se presenta, deci, considerandu că și după cele dise de d-lu referentulu este superflu, ve rogu că primindu propunerea d-lui Strevoiu se'lu scôtiă din proiectu.

Cu acestea asiu termină, de cumva n'ar fi în acestu §. unu punctu, despre care am vorbitu la desbatarea generală, fără că se fi obținutu vre-unu răspunsu dela d-lu ministru.

Mi-am luat voie adică sub decursulu desbaterii generale a atrage atențiunea on. case asupra unei înpregiurari, la care 'mi-ar fi placutu se capetu nescari deslusiri dela d-lu ministru de justitie, dar n'am fostu norocosu a le primă, deci sunt silitu a aduce de nou lucrulu pe tapetu.

Se dice la punctulu b) „în actiunile pentru rescumperarea prestatiuniloru rescumperabile.“

Pentru una dintre referențiele ce se subsumă sub acestu punctu, carea este fôrte ponderōsă, n'avemu proviziune în legea materială, deci noi facemu aci dispozițiuni formale în privinț'a unui lucru, despre care n'avemu lege materială.

Este acăsta cestiune coprină în §. 26 alu patentei urbariale, unde se dice că „prinț'o dispozițiune specială se va aretă, sub ce condițiuni și în ce modu se se respunda capitalulu de desdaunare, și cum se se respunda celorlu îndreptatiti rent'a de 5% cu cooperarea autoritatiloru ces. regesci.“

Acăstea sunt prestatiuni aprôpe de o natură cu remanențiele din Ungari'a, unde pământulu remane în proprietatea celui ce'lu possede, și numai prestatiunile trebuie rescumperate.

Acăsta este o rană pe corpulu justitiei deschisă de 32 de ani, carea înse nu se năsuiesce se o vindece nici legișlățiunea dar nici chiaru proprietariu din Transilvani'a, că-ci o vindeca și cu totulu altumintrea acasă.

Li se adjuceca dreptulu în privinț'a rescumperării prestatiuniloru, li se staveresce și chieia după care prestatiunile se se pretiuișca. Curi'a reg. înse prin sentinția enunță, că proprietariu nu voru potea primi sum'a de rescumperare până cându legișlățiunea nu va aduce lege în acăsta privinț'a, ceea ce învôlva presupunerea, că rescumperarea va trebui se se efectușca prin mijlocirea statului.

Pentru restanțiele prestatiuniloru nu sunt numai posesorii actuali respundietori, ci mai multu fostii proprietari, cari n'au solicitatu prestarea, că-ci la cererea loră autoritatile politice au fostu datore a silii pe respectivii la împlinirea prestatiuniloru sustinute până la desdaunare, dar n'au facut'o și astfelu bietii ômeni sunt astadi insarcinatu cu o restanță de 32 ani.

Pe bas'a sentințielorur urbariale în processele de fostii proprietari pe fostii dileri etc., pentru restanțiele de prestatiuni înainte judecatoriei sumare, carea cu desconsiderarea legii de prescripțiune i judeca se respunda valôrea prestatiuniloru restante și fiindu-că acăsta după pretiuire este cu multu mai mare de câtu adeverat'a valôre a însusi teritoriulu, la care se referesce, li se ia pământulu pe sêm'a fostulu proprietariu și înca fostulu proprietariu trece de generosu, că se multimesce cu atăta.

Astu modu firesce adi mane nu va mai fi substratu de desdaunare, dar pe acăsta cale se deposededia în modu ilegalu mii de proprietari mici, — și totusi nu s'a aflatu nici macaru unu deputatu transilvanu, care se'și fi ridicatu vocea în acăsta cestiune în favôrea poporului.

Rogu deci pe d-lu ministru de justitie că se'mi promita, că se va ingrigi, că se se aduca legea pusă în prospectu în patent'a urbarială.

Pauler Tivadar ministru de justitie:

La provocarea d-lui deputatu Cosm'a imi iau voia a observă pe scurtu, că legea presenta tractandu numai procedur'a, nu se pôte lasă de locu în deciderea unoru cestiuni meritorie; în câtu privește reflectarea înse, acăsta o apreciediu pe deplinu, și în câtu voi află justificata lips'a, voi iniția dispozițiunile necesare.

Presidiulu: pune la votu proiectulu comisiunii, care se primesce, și astfelu cadu propunerile lui Strevoiu și Ugron. (Va urmă.)

Romania.

Celelalte culte religioșe în Romani'a.

După tabell'a Nr. 13 et 14 cultulu romano-catholicu are în Romani'a două episcopii.

În episcopi'a catholică dela București sunt: 10 biserici, anume în distr. Ilfov 4, dintre care un'a, cea catedrală se edifică acuma, că-ci asiă numit'a baratiă vechia, adică biseric'a cu monastirea calugarilor franciscani, nu mai ajungea, 1 la Brail'a, 1 la Ploiești, 1 în Craiov'a, 1 în Mehedinți, 1 Campulungu, 1 în Râmniculu-Vâlcei. Personalulu stă din 1 episcopu, 1 prelatu, 1 vicariu, 31 preoti (calugari), 10 frati, 23 seminaristi (teologi), 6 cantori, 85 de sorori, din care 75 în București, 10 în Craiov'a, care tôte se ocupa numai cu instructiunea și educatiunea tinerimei de sexulu femeiescu, era în institutele lor se afla, după informatiuni pozitive, nu numai școlariție rom.-catholică, ci multe orthodoxe, înca și câteva israelitene. Numerulu totale alu personalulu bisericescu rom.-catholicu în acea episcopia este de: 158.

O nota din statistica ne spune, că rom.-catholicii mai au poporeni și în Dobrogea, de înainte de incorporarea ei la Romani'a, la Tulcea, Sulin'a, Malcoviu, Constanti'a câte 1 biserică cu câte 1 preotu, era într'unu satu ce este acum în formațiune, aprôpe de Malcociu, 1 capellă.

Numerulu sufletelor acestei episcopii se pôte află din statistic'a politică, din care și noi am publicatu extracte în anul trecut. Se prepara înse unu recensamentu nou.

În episcopi'a catholică dela Jasi aflăm 101 biserici, dintre care 54 se afla în districtulu Bacău, 27 în districtulu Romanu, adică în acele comune rurale (sate), în care locuescu asiă numitii secui sau unguri ciangai (csangó magyarok) exilati sau refugiatii din Transilvani'a în Moldov'a, pentru religiunea lor, parte în turburările Hussitiloru, parte sub reformatiunea luterano-calvină, apoi și precându aristocriati'a supunea pe secui cu armele la iobagiă (sec. 16 et 17) și în fine, în epoc'a militarisării sub Mari'a Teresi'a. Celelalte 19 biserici și 15 capelle se afla inpartite prin tōta Moldov'a mai virtosu pe la orășie și orășiele. Despre vechimea bisericiloru se afla după informatiunile luate dela episcopi'a catholică din Jasi, că numai cea din Cotnari este din secolulu alu 15-lea, 2 înființate înainte de a. 1800, 61 între 1800 și 1850, era 52 numai dela 1850 încôce! Noue ne cauta se luăm aceste cifre de autentice, nu numai pentru-că ele se vedu în statistic'a oficială a Romaniiei, ci și pentru-că sunt primite dela auctoritatea bisericescă competentă. Dară apoi unde remane multimea de conjecturi ale istoriciloru ardeleni asupra vechiei episcopii catholice dela Bacău? Nu că o episcopia catholică nu ar fi existatu fôrte de multu în Bacău;

întrebarea înse este, că pentru care poporu va fi existatu aceea. Pentru ciangai de siguru că nu. Și cum vine, că cele mai multe biserici catholice din Moldov'a, sunt de o etate relativă asiă de tinera? Cum se pôte, că nici-unu monumentu catholicu vechiu, stravechiu se nu se mai afle în Moldov'a! În fine, unde mai remane absurd'a afirmare a unoru pseudo-istorici moderni din Ungari'a, cari stau se jure că principatulu Moldovei că statu, este întemeiatu de bietii Ciangai!?

Coloniile rom.-catholice din Romani'a își au pretotindeni pe unde s'au formatu școlile lor confessionali, pe care le administra auctoritatile lor bisericesci întru tōta libertatea, în câtu aceea nu ar lovi în drepturile suverane ale unui statu liberu. Datele școlastice se afla în tabellele coprinse sub titlulu instructiunii publice, care se voru reproduce mai tardiu totu după acte oficiali.

Tabell' 15. Cultulu protestantu (luteranu).

Pe acestu cultu ilu aflăm reprezentatu în 4 districte cu 4 biserici și în 5 cu 5 capelle. Are 9 pastori, 2 cantori, 4 paraclisieri = 15. Cea mai mare comună că de 4000 sufete este în București, cu biserică, casa parochială, edificie școlastice pentru ambele sexe, fundatiuni frumôse și o subventiune de statu. Au școlē fôrte bune.

Tabell'a 16. Cultulu reformatu (calvinianu).

În 5 districte are 5 biserici cu 5 pastori, 1 levitu, 3 cantori, 2 paraclisieri = 8. Cei mai multi reformati — că la 2000 sunt în capitală, cu biserică și casa parochială nouă, școlă bună. Prim'a comună bisericescă calvină s'a înființiatu la București în a. 1815, mai antaiu mica, care înse cresce mereu sub scutul libertății religioșe ce domina în Romani'a, și dacă unii fanatici dusi acolo din Ardealu nu s'ar fi demisu la nebunii că cele din 1859, 1869, 1877 ar înaintă și mai bine, subventionată chiaru de către statu.

Tabell'a 17. Cultulu armenescu (gregorianu).

Acesta are în 10 districte 13 biserici cu 1 arhieru, 1 protopopu, 17 preoti, 1 diaconu, 23 cantareti, 10 paraclisieri = 53. Cei mai multi armeni se afla în orășiele moldovene, apoi în București și Brail'a. Sunt și armeni de confessiunea orthodoxă (anatolică). Ômeni pacinici și diligenti; mai toti industriari și comercianti, puçini proprietari de mosii. Au și școlē confessionali bune.

Tabell'a 18. Cultulu lipovanu (aluscobitiloru).

Acăsta sectă, alu caroru eresu periculosu adusu din Russi'a se afla descrișu atât de bine de către preas. sa domnulu Melchisedecu, actualulu episcopu diecesanu alu Românilor, se afla mai multu numai în Moldov'a, cu 23 biserici și 1 capellă, era personalu 3 superiori, 16 preoti, 10 diaconi, 24 cantareti, 17 paraclisieri = 70. În Ismailu (acum în partea Rusșiei) au și 1 monastire cu 1 archimandritu și 10 calugari. Lipoveni se vedu și în București; pe cei castrati (juganiti, scopiti) îi cunosci îndată din față, pentru-că nu le cresce barb'a.

Tabell'a 19. Cultulu israelitu (mosaicu).

Acesta este reprezentatu: 1. prin 2 temple de ritu spaniolu cu 16 persône, adică 1 locotententu rabinu, 2 oficianti, 4 cantareti, 4 paraclisieri, 1 dascalu junghietoriu de paseri și de vite, 4 dascalu taiatori înpregiuru la prunci mici; 2. prin 27 sinagôge cu 87 de persône, adică 3 rabini, 37 hahami sau preoti, 20 cantareti, 27 paraclisieri. Tôte acestea sinagôge se afla în capital'a București pentru câti israeliti locuescu acolo, adică circa 9½ procente din poporatiunea întregă.

Afara de sinagôgele din capitală s'au mai potutu descoperi în tîer'a întregă 395 sinagôge și case de rogatiuni mai mari și mai mici cu unu personalu de 702 insi. În districtele Gorju (Oteni'a), în Vâlcea și Muscelu nu este nici o sinagôgă, în Romanati numai o casa de rogatiune luată cu chiria. Cele mai multe sinagôge se afla în districtele moldovene, în cele muntene numai ici-colea; macarcă după legea lor, ori-unde s'au asediatu câte 5 (cinci) familii, acelea se și declara de comunitate religioșă.

Comunicăramu aceste date statistice ale cultelor religioșe din Romani'a începându în Nr. 51 cu ale bisericii orthodoxe. Mai lipsesce că se însemnamu aci, că Romani'a dă subventiune și la trei comunitati bisericesci din strainatate și anume la capell'a romanescă din Paris cu 1 archimandritu, 5 cantareti sau choristi și 2 paracl.*); la

*) Biseric'a înființiată la 1852 strad'a Racine Nr. 22; subventiunea 18518 franci pe anu.

cea din Lipsi'a, cu 1 archimandrita si 4 cantareti*); la St. Ioanu sau mitropoli'a vechea din Sucév'a cu 1 archim., 3 preoti, 1 diaconu, 2 cantareti, 1 paracliseriu séu anagnostu.**)

Corespondentie particulare ale „Observatoriului“.

— Dela Sárospatak din Ungari'a de susu, unde reformatii au unu colegiu (liceu) vechiu, ne venira din 3 Iuliu a. c. câteva informatiuni ethnografice si economice, pe care nu voimu se le subtragemu dela lectorii nostrii, mai virtosu dupace ele vinu dela unu ardelénu exilat in acelea regiuni „laudate“ cu: extra Hungariam non est vita.

... „Inpregiuru din Sárospatak poporul de pre la sate este mai miserabilu decâtu celu din comitatele ardelené; muncitorii tierani credu numai in pálinka (vinarsu, rachiu, horinca), si daca nu le dai, fugu dela lucru pe la 10 óre din di. Ómeni tíganosi, din tóte le trebue, ceru din tóte, cá tíganii nostrii de corturi. Vai, ce poporu vescedu si gálfedu la fačia; dara injura, este crudelu si mai nu scie altu lucru, decâtu se sape la vii. Simbri'a pe di e câte 35—40 cr. (1 francu!) pentru barbati, 30—35 pentru femei, fara mancare. Acestu poporu e fórte saracu; dara escellédia in nume istorice pompóse. Unu dileriu (proletariu) de acilea ilu chiama Báthory András, altulu Bocskay János, o baba saraca este Zrinyi Ilona, éra alt'a Rákoczy Erzsébet si asia mai departe. Cá mane vei audi, cá'si punu si nume Tisza, Trefort etc.

Me miru cá pe aici mai domnesce ceva moralitate, cá de religiositate nu e nimicu. In dio'a de Rosaliile apusene biserica rom.-catholica era góla de ómeni, cá si cea reformata (calvinésca). Colegiulu de aici alu reformatiloru este unu edificiu maretiu, are si unu minunatu castelu. Aci este castelulu familiei Rákoczy, conservatu inca bine; numai unulu din cele patru turnuri s'a ruinatu, éra casemattele (suterane) din zidulu cetatiei, care au sérvitu de casarme, sunt si astadi conservate bine. Castelulu este acuma proprietate a principelului Windischgraetz, carele pe aici trece fresce, de reu patriotu.

Insusi orasiulu Sárospatak este unu cuibu miserabile, ai carui locuitorii sunt mai multu numai professorii cu scolarii si studentii, toti saraci. Economi'a principale a bietiloru ómeni stá in cultur'a viiloru; vinurile inse stau in pifnitie, cá n'au pretiu. Evreii din Franci'a le promitu numai câte 9 florini pe hectolitr, cá se faca din elu „Champagner“. Pána aici inca nu a sositu filoxer'a; dara este alta plaga mai asia de rea: Tortrix pilleriana, ce semena multu cu vermele de premeri, numitu Geometru.

Am amblatu pána la Tocaiu; aflaiu inse aceleasi relatiuni economice: cultur'a viiloru si nepasarea de celealte ramuri ale economiei. La Mád am vedutu numai magari, de carii se folosescu ómenii. Gunoitulu pamentului nu este usitatu; dara nici nu prea au altulu, decâtu gunoiu de paseri. (Guano cá in Americ'a? Red.) Ap'a este fórte rea, cu salitra si calda. Padurile câte se mai vedu, sunt de stejariu. Teritoriulu cátu vedi cu ochii este totu síesu; prin urmare daca riurile (Tisz'a etc.) dau din albi'a loro si inunda totu, locurile stau cu anii întregi sub apa. Cucurudiu se cultiva numai pentru rimatori. Mamalig'a nóstra cu lapte si cu brandia, este necunoscuta.

Se nu uitu, cá chefulu garei de aici este unu Baritz***) ardelénu din Agyagalva (Luteni).

(Restulu scrisorei nu e de publicatu. Dara informatiuni de acestea ethnografice sunt de o mare valóre pentru toti cei ce nu'si pregeta a face studiu comparativu între locuitorii tieriloru si tinuturilor; ele aru potea si de medicina pentru pessimistii romaniloru. Red.)

Sciri diverse.

Mari'a Branu de Lemeni, nascuta Circ'a

inpartasita cu ss. taine dupa unu morbu scurtu, a dormi in Domnulu in 2/14 Iuliu a. c. la 6 óre dupa amédi, in alu 59-lea anu alu etatiei, alu 42-lea alu fericitei sale casetorii.

Remasitiile pamentesci s'au inmormentatu Vineri in 4/16 Iuliu a. c. la 3 óre d. a. in cimenteriu gr. or. alu sf. biserici cu hramulu Adormirei prea sf. Nascatórei de Dumnedieu din Brasiovulu-vechiu.

Cu ánim'a sfasiata de dorere aducu acésta la cunoscinti'a toturoru rudeniiloru si amiciloru reposatei. Brasiovu, in 3/15 Iuliu 1880.

Ioanu Branu de Lemeni, capitanu supremu in pensiune, cá sociu. Ioanu Branu de Lemeni, v. no-

*) Deschisa in a. 1858; subventiunea statului 4000 franci pe anu.

**) Inceputa la 1514 terminata la 1522; subventiunea 6000 franci (lei noi) pe anu.

Se mai dau si la schitulu din Muntele Athos 4000 lei n. pe anu. Despre a bisericei S. Nicolae vedi in statistica.

***) Acea este alta familia, immigrata incóce din Croati'a, dupa altii din Itali'a. Patronulu si apoi soerulu renumitului compositoru Verdi, a fostu unu Barez (pron. rom. Baretu), cetatienu bogatu din comun'a Busseto in fostulu ducatu Parm'a. Red.)

tariu regiu. Dr. Nicolae Branu de Lemeni, avocat. Liviu Branu de Lemeni, v. notariu comitatensu. Corneliu Branu de Lemeni, studentu de medicina, cá fii. Aprianu Circ'a, majoru c. r. in pens. Nicolae Circ'a, comerciante. Constanti'a cav. de Puscaru, nasc. Circ'a. Ieremi'a Circ'a, profes. gimnas. Stefanu Circ'a, ampioiatu la calea ferata, cá frati. resp. sora.

Fia-i tierin'a usióra!

Dumineca in 18 l. c. la 4 óre p. m. s'au inmormentatu in cimenteriu bisericei gr. or. din suburbulu Josefstadt septuagenariulu comerciantu

Dimitrie Andronicu,

mortu in 16 Iuliu in urm'a unui scurtu, dara dore-rosu morbu.

Fericitul in Domnulu, cunoscutu cá unu barbatu cu avere considerabila, prin testamentulu aflatu dupa mórtea sa s'au adeveritu cá unu iubitoriu si recunoscétoriu fiu alu natiunei si bisericei sale. Abstragéndu dela legate mai merunte, ce se urca la vreo 30 mii fl. v. a. totu restulu averei sale in suma de preste 150.000 fl. v. a. l'au lasatu natiunei romane cu destinatiune, cá din procentele acestui capitalu se se dea ajutore anuale de câte 15 fl. la invetiacei de profesiuni, de câte 30 fl. la sodali si de 50 fl. la maiestri. Acésta fundatiune va fi administrata de consistoriulu gr. or. din Sibiu si va purtá numele de „fondulu Andronicu.“

Inpresiunea ce au facutu aceste dispositiuni ale repaosatului comerciante asupra connationaliloru sei este cu atátu mai inveselitóre, de órece ele probédia, cá ideile practice propagate de cátra „Asociatiunea transilvana pentru inaintarea si cultur'a poporului romanu“, au inceputu a dá fructele dorite si a fi adoptate in cercuri totu mai largi.

Dea D-dieu, cá natiunea romana se aiba cátu se póte de multi imitatori si emuli ai acestui comerciantu repaosatu, care si-au adusu aminte de lipsele cele mai multu si adencu simtite ale natiunei sale.

Fia-i tierin'a usióra si memori'a binecuvantata!

— (Antoniú Csengery †) Natiunea magiara si chiaru statulu Ungariei perdú in 5 Iuliu l. c. pe unulu din barbati sei cei mai renumiti nu numai in sciintia, ci si in cultur'a superióra si in puritatea caracterului. Antoniú Csengery s'a nascutu in a. 1822 la Oradea, tatalu seu a fostu unu functionariu de conditiune modesta, de unde a urmatu, cá fiu-seu numai prin diligenti'a si portarile sale a fostu in stare de a'si castigá unu renume atátu de frumosu, in cátu mai alesu dela 1849 incóce nu a fostu nici o actiune mai mare nationale, la care densulu se nu fia participatu in mesura eminenta. Lui Csengery i s'au oferitu de repete-ori fotoliulu de ministru, dara totu de atátea ori a refusat cu demnitate. Cu totulu altele au fostu calile pe care a lucratu elu pentru salvarea tierii si a natiunei sale: literatur'a, istori'a, indemnarea necurmata a connationaliloru sei, cá se desbrace vechile apucaturi si maniere barbare, din care cauza i si diceau „Csengery europénulu,“ si chiaru acuma dupa mórte, i se dete titlu fórte caracteristicu pentru unguri de „ultimulu europénu“ alu Ungariei. Csengery fusese amicu intimu alu lui Fr. Deak, cu care se consultá mai desu.

Noi facuseramu cunoscintia cu Csengery la diet'a din Clusiu in a. 1848, si in adeveru, cá dintre toti tinerii cáti venira acolo dela Pest'a cá se agitedie pentru fusiune, acesta éra celu mai moderatu si mai patientu intru ascultarea temeiurilor contrarie, pe candu se aflau altii, carii jocau rola de titani, carii voru se traga pe diei din Olimpu, ómeni orbiti cu totulu de fanatismulu loro.

Fia-i tierin'a usióra.

— (Bilete dela calea ferate orient. cu pretiu scadiutu.)

Nr. 141/1880.

Onorabilei Redactiuni a „Observatoriului“ in Locu. Directiunea caliloru ferate orientali a binevoitu a concede, cá acei membrii ai Asociatiunei transilvane, cari voru voi a caletori pe acele linii la adunarea generala, ce se va tine in 7—9 Augustu a. c. la Turd'a, se póta caletori incolo si indereptu cu pretiu scadiutu, si anume cu biletu de cl. III se póta caletori pe cl. II, si cu jumetate biletu de cl. II se póta caletori pe cl. III.

Acésta favóre duréza dela 4 Augustu incependu pána in 11 ale aceleasi luni a. c. dar' ea se estinde numai asupra persónei, éra nu si asupra bagagiului.

Ceea ce se aduce la cunoscintia publica cu acea

observare cá pentru membrii cari voru voi se participe la adunarea mai susu mentionata stau la dispositiune, atátu aici la comitetulu Asociatiunei, cátu si la domnii directori ai despartimentelor Asociatiunei, bilete spre inpartire.

Totu-odata se aduce multiamita publica mai susu numitei directiuni pentru bunavointi'a ce a aretatu fačia cu membrii Asociatiunei transilvane.

Sibiu, 14 Iuliu 1880.

Dela presidiulu Asociatiunei transilvane.

Jacobu Bologna m. p.

Abonamentu nou la „Observatoriulu“

Cu Nr. 52 s'au incheiatu Semestrulu I alu anului c., éra alu II-lea se incepú mercuri in 2/14 Jul. Rogamu pe domnii carii n'au apucatu a innoi abonamentulu, cá se binevoiesca a inaintá pretiulu, spre a ne potea reguá si noi cu atátu mai virtosu, cá incercarea ce facuseramu de a continua cu espeditiunea conformu dorintiei multora, in locu de a reusi, ne causase incurcaturi cu totulu neasteptate.

Conditiiunile de abonamentu se potu vedea in fruntea diariului si adeva:

In laintrulu monarchiei:

Cu 4 fl. val. austr. pe 6 luni.

Cu 2 fl. val. austr. pe 3 luni.

In strainetate:

Cu 5 fl. séu 11 franci pe 6 luni.

In Sibiu „Observatoriulu“ costa 3 fl. 50 cr. pe 6 luni, éra dusu la casa cu 50 cr. mai multu.

Abonamentele se potu face mai usioru prin asemnatiuni (mandate) postali, de a dreptulu la Redactiune in Sibiu, Piat'i'a mica Nr. 27.

NB. Ne rogamu éra, cá oo. adrese se fia scrise intregi si respicatu pe propriulu cuponu (Szelvény) alu mandatului de posta, in dosu, inse asia, cá se nu tréca preste propriulu mandat (assemnatiune, utalvány, Anweisung) cá-ci acestea doue documente se despartu taindu-se printre liniile paralele asia, in cátu mandatulu subscrisu de primitoriu remane la posta spre legitimarea sa, éra cuponulu la editoru. Domnii abonati vechi aru facilitá fórte multu espeditiunea, daca aru binevoi a inscrie Nr. esped. de pe fasiór'a adresei, séu a lipi a dress'a intréga.

Redactiunea.

Preturile cerealeloru

si altoru obiecte de traiu au fostu la

16 Iuliu st. n. in Sibiu:

Gránu, dupa cnalitati	1 hectolitr	fl. 7.90—8.80
Gránu, amastecat	1 „	„ 6.30—7.30
Secara	1 „	„ 4.80—5.20
Papusiou	1 „	„ 4.30—4.70
Ordiu	1 „	„ 4.40—4.80
Ovesu	1 „	„ 3.60—4.—
Cartofi	1 „	„ 2.30—2.50
Mazare	1 „	„ 7.—8.—
Linte	1 „	„ 12.—13.—
Fasole	1 „	„ 6.—7.—

Pentru cei ce patimescu de pieptu si plumani.

Wilhelm's
Allopu de plante Schneeberg

alu lui
Franciscu Wilhelm, farmacistu in
Neunkirchen (Austri'a de josu.)

In decursu de 25 ani s'au probatu a fi de cea mai mare forta vindecátore si usuratóre pentru morburile organeloru de respiratiune, pentru carele gátelului si alu bronchiilor, tuse spasmodica, ragusiéla, multe alte suferintie ale gátului si ale plumanilor.

Fórte de recomandat este acestu suc cá preservativu pe tempuri neguróse si aspre.

Fíindu de unu gustu placutu, elu este folositoru pentru copii si o necesitate pentru ómenii cari suferu de plumani; éra pentru cantareti si oratori in contra vocei inforate, séu chiaru in contra ragusiélei, elu este unu mijlocu nedispensabilu. — Numeróse ateste probéza cele afirmate mai susu.

Se afla de vendiare in sticle á 1 fl. 25 cr. in Sibiu la d-nii Fried. Thallmayer si I. E. Misselbacher sen.

Onoratulu publicu se cátra totudeauna specialu Wilhelm's Allopu de plante Schneeberg, fíindu cá acesta se produce singuru numai de mine, si de órece fabricatele puse la vendiare sub firm'a Iulius Bittner Allopu de plante Schneeberg, sunt nisce imitatiuni nedemne, asupra caroru atragu deosebit'a atentiune a publicului cumperatori.

(2) 14—25

Editoru si redactoru responsabilu: G. Baritiu.
Tipariulu lui W. Kraft.